

POSTANOWIENIE

Dnia 27 sierpnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wiesław Kozielowicz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marek Motuk

SSN Igor Zgoliński

Protokolant Danuta Bratkrajc

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Barbary Nowińskiej,

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 27 sierpnia 2020 r.

sprawy **T. S.**

w przedmiocie zarządzenia zastępczej kary pozbawienia wolności

z powodu kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego na niekorzyść

od postanowienia Sądu Okręgowego w J.

z dnia 29 maja 2019 r., sygn. akt VI Kzw (...)

uchylającego postanowienie Sądu Rejonowego w J.

z dnia 7 marca 2019 r., sygn. akt II Ko (...)

**uchyla zaskarżone postanowienie i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w J. do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w J. wyrokiem nakazowym z dnia 17 sierpnia 2017 r., sygn. akt II K (...), uznał T. S. za winnego tego, że w dniu 14 kwietnia 2017 r. w K. posiadał substancję psychotropową – metamfetaninę w ilości 6,35 gram, tj. popełnienia występkę z art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o

przeciwdziałaniu narkomanii i za to na mocy tego przepisu, przy zastosowaniu art. 37a k.k., wymierzył mu karę 8 miesięcy ograniczenia wolności z obowiązkiem wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 30 godzin w stosunku miesięcznym, na poczet której zaliczył mu okres zatrzymania od dnia 14 kwietnia 2017 r. do dnia 15 kwietnia 2017 r., przyjmując, że jest on równoważny 4 dniom kary ograniczenia wolności (k. 2 akt II WO (...)).

Powyższy wyrok uprawomocnił się w dniu 19 września 2017 r. (k. 2v akt II WO (...)).

W dniu 10 lipca 2018 r. zawodowy kurator sądowy skierował do Sądu Rejonowego w J. wniosek o zarządzenie wykonania wobec T. S. zastępczej kary pozbawienia wolności w zamian za niewykonaną karę ograniczenia wolności (k. 20 akt II WO (...)). W uzasadnieniu wniosku kurator podał, że skazany przystąpił do wykonywania kary ograniczenia wolności w dniu 17 stycznia 2018 r., ale nie zrealizował obowiązku pracy na cele społeczne w pełnym orzeczonej wymiarze pomimo udzielonych mu pouczeń, upomnień oraz ostrzeżenia (k. 13-17, 18, 23, 24, 25, 32 akt II WO (...)).

Sąd Rejonowy w J. postanowieniem z dnia 7 marca 2019 r., sygn. akt II Ko (...), na podstawie art. 65 § 1 k.k.w., zarządził wobec skazanego T. S. wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności w wymiarze 1 miesiąca i 29 dni, odpowiadającym wymiarowi pozostałej do wykonania kary 8 miesięcy ograniczenia wolności orzeczonej wyrokiem Sądu Rejonowego w J. z dnia 17 sierpnia 2017 r., sygn. akt II K (...), z której skazany wykonał łącznie 121 godzin (k. 34 akt II WO (...)).

Postanowienie zostało zaskarżone przez skazanego T. S. . W zażaleniu zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych, a także wnosił o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez niezarządzenie wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności (k. 35 akt II WO (...)).

Po rozpoznaniu tego zażalenia Sąd Okręgowy w J. postanowieniem z dnia 29 maja 2019 r., sygn. akt VI Kzw (...), na podstawie art. 437 § 2 k.p.k. w zw. z art. 1 §

1 i 2 k.k.w. w zw. z art. 15 § 1 k.k.w.:

1. uchylił zaskarżone postanowienie i postępowanie w przedmiocie zarządzenia wobec T. S. wykonania zastępczej kary pozbawienia umorzył na podstawie art. 15 § 1 k.k.w.,
2. zwolnił skazanego od zapłaty kosztów sądowych za postępowanie odwoławcze, obciążając nimi Skarb Państwa.

W uzasadnieniu postanowienia Sąd Okręgowy w J. wskazał na treść art. 57a § 1 k.k.w., zgodnie z którym rozpoczęcie odbywania kary określonej w art. 34 § 1a pkt 1 k.k. następuje w dniu, w którym skazany przystąpił do wykonywania wskazanej pracy. Podkreślił, że T. S. przystąpił do wykonywania orzeczonej kary 8 miesięcy pozbawienia wolności w dniu 17 stycznia 2018 r., po czym stwierdził, że wykonywanie kary zakończyło swój bieg wraz z końcem września 2018 r. Następnie Sąd skonstatował, że na dzień wydania wobec skazanego zaskarżonego postanowienia kara 8 miesięcy ograniczenia wolności została w całości wykonana w niepełnym wymiarze, w związku z czym postępowanie w niniejszej sprawie stało się bezprzedmiotowe. Dlatego też zaskarżone postanowienie należało uchylić, a postępowanie w przedmiocie zarządzenia wykonania wobec T. S. zastępczej kary pozbawienia wolności, umorzyć (k. 42-43 akt II WO (...))

Od omówionego wyżej postanowienia Sądu Okręgowego w J. kasację, w dniu 1 kwietnia 2020 r., złożył Prokurator Generalny. Zaskarżył to postanowienie w całości na niekorzyść skazanego T. S.. Zarzucił w niej rażące i mające istotny wpływ na treść postanowienia naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 65 § 1 k.k.w. w zw. z art. 57a § 1 k.k.w., polegające na wyrażeniu błędnego poglądu, że wykonanie kary ograniczenia wolności wymierzonej w formie określonej w art. 34 § 1a pkt 1 k.k. następuje z upływem okresu odpowiadającego jej wymiarowi, zapoczątkowanego w myśl art. 57a § 1 k.k.w. przystąpieniem skazanego do wykonywania wskazanej pracy, niezależnie od rozmiaru (liczby godzin) wykonanej pracy oraz błędnym uznaniu, że zarządzenie wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności na podstawie art. 65 § 1 k.k.w. jest dopuszczalne wyłącznie w czasie poprzedzającym upływ okresu odpowiadającego rozmiarom orzeczonej kary

ograniczenia wolności, zapoczątkowanym zdarzeniem określonym w art. 57a § 1 k.k.w., co skutkowało niezasadnym uchyleniem postanowienia Sądu I instancji o zamianie orzeczonej wobec T. S. kary ograniczenia wolności na zastępczą karę pozbawienia wolności i wadliwym umorzeniem postępowania w tym przedmiocie na podstawie art. 15 § 1 k.k.w. Podnosząc ten zarzut wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w J. w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Postanowienie Sądu Okręgowego w J. zapadło z rażącym naruszeniem prawa materialnego wskazanym w zarzucie kasacji.

U podstaw przyjętego przez Sąd Okręgowy w J. rozstrzygnięcia leży pogląd, zgodnie z którym wykonanie kary ograniczenia wolności wymierzonej w formie określonej w art. 34 § 1a pkt 1 k.k. następuje z upływem okresu na jaki kara taka została orzeczona, liczonego od daty rozpoczęcia wykonywania kary w myśl art. 57a § 1 k.k.w., tj. od dnia, w którym skazany przystąpił do wykonywania wskazanej pracy, niezależnie od tego czy i ile godzin pracy efektywnie wykonał w poszczególnych, następujących po sobie miesiącach, składających się na pełny wymiar orzeczonej kary ograniczenia wolności. Z uzasadnienia postanowienia wnioskować nadto można, że Sąd Okręgowy w J. uznał za dopuszczalne zarządzenie wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności na podstawie art. 65 § 1 k.k.w. wyłącznie w czasie poprzedzającym upływ okresu odpowiadającego rozmiarowi orzeczonej kary ograniczenia wolności, a zapoczątkowanym zdarzeniem określonym w art. 57a § 1 k.k.w., tj. przystąpieniem przez skazanego do wykonywania wskazanej pracy.

Rację ma Prokurator Generalny gdy wskazuje, że postanowienie Sądu Okręgowego w J. jest wadliwe przede wszystkim dlatego, iż błędnie utożsamia zakończenie odbywania kary ograniczenia wolności z samym tylko upływem okresu odpowiadającego jej wymiarowi, zapoczątkowanym przystąpieniem skazanego do wykonania wskazanej pracy w myśl art. 57a § 1 k.k.w. Tymczasem jakkolwiek, zgodnie z art. 57a § 1 k.k.w. rozpoczęcie odbywania kary ograniczenia wolności,

polegającej na wykonywaniu nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne następuje w dniu, w którym skazany przystąpił do wykonywania wskazanej pracy, to jednak z treści tego przepisu, ani innych przepisów prawa wykonawczego regulujących przedmiotową tematykę, nie wynika, że do odbycia takiej kary dochodzi niejako „automatycznie”, z chwilą upływu okresu odpowiadającego jej wymiarowi, liczonego od daty przystąpienia przez skazanego do wykonywania wskazanej pracy, bez względu na to czy i w jakiej części skazany pracę tę faktycznie wykonał. Trzeba zatem stwierdzić, iż Sąd Okręgowy w J. błędnie utożsamiał odbywanie kary z jej wykonaniem.

Przypomnieć należy, że Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z dnia 18 lipca 2019 r., sygn. akt V KK 353/18, LEX nr 2717124, podkreślił, że aby przyjąć, iż skazany na karę ograniczenia wolności, w formie określonej w art. 34 § 1a pkt 1 k.k., karę tę odbył w całości należy stwierdzić, że po pierwsze upłynął okres, na który karę orzeczono i po drugie, że skazany w całości wykonał obowiązek pracy na cel społeczny w łącznym wymiarze określonym przez sąd w wyroku. Wykonanie kary w całości może przy tym nie nastąpić w okresie jej odbywania, zapoczątkowanego zdarzeniem określonym w art. 57a § 1 k.k.w., i to zarówno z przyczyn leżących po stronie skazanego, jak miało to miejsce w rozpoznawanej sprawie, jak i pracodawcy. Innymi słowy okres odbywania przez skazanego kary ograniczenia wolności orzeczonej na podstawie przepisu art. 34 § 1a pkt 1 k.k. może wykroczać poza czas, na który ją orzeczono.

W tej sytuacji trzeba zgodzić się z Prokuratorem Generalnym, że wyrażony przez Sąd odwoławczy pogląd nie ma oparcia w obowiązujących przepisach prawa, a nadto przeczy *ratio legis* kary ograniczenia wolności orzekanej w formie obowiązku wykonywania nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne.

Postanowienie Sądu Okręgowego w J. jest niezasadne także w zakresie w jakim wskazuje, że zarządzenie wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności na podstawie art. 65 § 1 k.k.w. jest dopuszczalne wyłącznie w czasie poprzedzającym upływ okresu odpowiadającego rozmiarom orzeczonej kary ograniczenia wolności, zapoczątkowanym w myśl art. 57a § 1 k.k.w. przystąpieniem przez skazanego do

wykonywania wskazanej pracy. Zaakceptowanie tego stanowiska prowadziłoby w istocie do wykluczenia możliwości zarządzenia wykonania kary zastępczej w przypadku uchylania się przez skazanych od wykonywania krótkoterminowych kar ograniczenia wolności.

Pogląd Sądu Okręgowego w J. nie uwzględnia nadto, że ustalenie, czy w konkretnym wypadku doszło po stronie skazanego do uchylania się od odbywania kary, w znaczeniu o jakim mowa w art. 65 § 1 k.k.w., w którym to pojęciu mieści się pewna powtarzalność, bądź ciągłość zachowań - może być w niektórych sprawach miarodajnie poczynione dopiero z pewnej perspektywy czasowej, niejednokrotnie wykraczającej poza okres zapoczątkowany zdarzeniem określonym w art. 57a § 1 k.k.w. i odpowiadający rozmiarom orzeczonej kary.

Stanowisko Sądu Okręgowego w J. abstrahuje również od przypadków spraw, w których wymierzeniu kary ograniczenia wolności towarzyszy orzeczenie świadczenia pieniężnego lub obowiązków, o jakich mowa w art. 34 § 3 k.k., których niewykonanie może również stanowić podstawę do zarządzenia, na podstawie art. 65 § 1 k.k.w., zastępczej kary pozbawienia wolności. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że w takiej sytuacji tylko realizacja przez skazanego nałożonego na niego świadczenia pieniężnego lub obowiązków prowadzi do uznania kary ograniczenia wolności za wykonaną. W przypadku braku wykonania pełnego wymiaru pracy lub innych obowiązków, związanych z karą ograniczenia wolności, sąd orzekający powinien badać, czy i w jakim zakresie można uznać ją za wykonaną, ze względu na osiągnięte cele kary. (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2002 r., sygn. I KZP 2/02, OSNKW 2002, z. 5 – 6, poz. 30, J. Zagórski, Orzekanie i wykonywanie kary ograniczenia wolności oraz pracy społecznie użytecznej w Polsce w świetle analizy przepisów i wyników badań, Warszawa 2003, s. 92 – 93, A. Muszyńska, Naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem, Warszawa 2010, s. 391 - 392). Z kolei K. Postulski wskazuje, że w przypadku wykonania przez skazanego obowiązku pracy nigdy nie jest możliwa zamiana kary ograniczenia wolności na karę zastępczą. Zauważa przy tym, iż w sytuacji gdy skazany w okresie odbywania kary ograniczenia wolności nie wykonał obowiązków

nałożonych na podstawie art. 36 § 2 k.k., kary ograniczenia wolności nie można uznać za odbytą, w tym sensie, że do czasu wykonania przez skazanego tych obowiązków nie rozpocznie się bieg terminu zatarcia skazania, o którym mowa w art. 107 § 4 k.k. Podnosi również, że zamiana na karę zastępczą uzasadniona uporczywym naruszaniem obowiązków określonych w art. 34 § 2 k.k. i art. 36 § 2 k.k. jest możliwa jedynie do czasu, gdy skazany nie wykonał obowiązku pracy będącego podstawą takiej zamiany (por. K. Postulski, Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2002 r., sygn. akt. I KZP 2/2002, Palestra 2003, nr 1 – 2).

Mając powyższe na uwadze przyjąć zatem należy, że zrzucenie wykonania wobec skazanego zastępczej kary pozbawienia wolności w zamian za niewykonaną karę ograniczenia wolności, w trybie art. 65 § 1 k.k.w., jest możliwe do daty przedawnienia wykonania kary ograniczenia wolności, czyli w okresie 10 lat, liczonego od daty uprawomocnienia się wyroku skazującego na karę ograniczenia wolności (art. 103 § 1 pkt. 3 k.k.).

W przedmiotowej sprawie nie budzi wątpliwości, że skazany T. S. z orzeczonej kary 8 miesięcy ograniczenia wolności polegającej na wykonywaniu nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cel społeczny w wymiarze 30 godzin w stosunku miesięcznym (łącznie 236 godzin), przepracował w Miejskiej Służbie Ratowniczej w okresie od 17 stycznia 2018 r. do 6 kwietnia 2018 r. - w sumie 121 godzin (k. 13-18, 23).

W tej sytuacji zachodziły podstawy do zarządzenia wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności, na zasadzie art. 65 § 1 k.k.w., w wymiarze odpowiadającym niewykonanej karze ograniczenia wolności.

Kierując się przedstawionymi motywami Sąd Najwyższy, na podstawie art. 537 § 2 k.p.k., rozstrzygnął jak na wstępie.